

การพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (YOUNG SMART FARMERS)
ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนกับการเชื่อมโยงระบบไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง
THE CAPACITY DEVELOPMENT OF YOUNG SMART FARMERS IN DEVELOPING
A CIRCULAR ECONOMY AND LINKING THE BAMBOO SYSTEM IN LAMPANG PROVINCE

¹โอฬาร อ่องพะ, ²ธนวัฒน์ ปินตา และ ³อุบลวรรณ สุภาแสน
¹Olar Onga, ²Tanawat Pinta and ³Ubonwan Subhasaen

¹มหาวิทยาลัยแม่โจ้ แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

¹Maejo University Phrae Campus, Thailand

Received: 2026-04-25

Revised: 2026-05-14

Accepted: 2026-05-15

³Corresponding Author's Email: nokkiesubhasaen@gmail.com

¹เบอร์โทร: 093-817-8659

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ และ 2. ยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษากลุ่มคนที่มีความรู้ (Key Information) ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานเกี่ยวข้อง และกลุ่มสถาบันการศึกษารวมถึงภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ตามวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัยที่ตั้งไว้

จากผลการวิจัยพบว่า 1.การยกระดับอุตสาหกรรมไม้ไผ่จังหวัดลำปาง จำเป็นต้องอาศัย "โมเดลเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า" (Network Value Chain) เข้ามาบูรณาการแก้ปัญหากระบวนการผลิตแบบแยกส่วนผ่าน 4 มิติหลัก ได้แก่ การจัดการมาตรฐานวัตถุดิบต้นน้ำ การสร้างวิสาหกิจชุมชนเครือข่ายกลางน้ำด้วยการกระจายงานและใช้เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาแรงงาน การใช้นวัตกรรมการออกแบบระดับปลายน้ำเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ตลอดจนการมีกลไกสนับสนุนจากภาครัฐและภาควิชาการ ซึ่งการผนึกกำลังทั้งหมดนี้จะช่วยถักทอทุนทางธรรมชาติ สังคม และนวัตกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อพลิกโฉมอุตสาหกรรมสู่ระบบนิเวศเศรษฐกิจฐานรากที่สร้างมูลค่าเพิ่มและเติบโตเคียงคู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน 2. การยกระดับแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) โดยการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผ่านการศึกษาย้อนกลับจากผลิตภัณฑ์ปลายทางไปตามห่วงโซ่อุปทาน ถือเป็นกุญแจสำคัญที่กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมไม้ไผ่จังหวัดลำปางสู่ "แพลตฟอร์มเศรษฐกิจหมุนเวียน" เพื่อเปลี่ยนผ่านระบบการผลิตสู่การลดของเสียผ่านการบูรณาการ 4 มิติ ได้แก่ การใช้ข้อมูลจับคู่ทรัพยากรเหลือทิ้ง การฟื้นฟูต้นน้ำด้วยการหมุนเวียนวัสดุคืนสู่ดิน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

การยกระดับกลางน้ำด้วยการแปรรูปเพิ่มมูลค่าเศษวัสดุผ่านศูนย์เครื่องจักรกลาง และการเชื่อมโยงปลายน้ำด้วยผลิตภัณฑ์รักษ์โลก ซึ่งการผนึกกำลังทั้งหมดนี้จะช่วยพลิกโฉมอุตสาหกรรมด้านของเสียให้เป็นนวัตกรรมมูลค่าสูง และสร้างระบบนิเวศเศรษฐกิจท้องถิ่นที่หมุนเวียนรายได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาขีดความสามารถ; เกษตรรุ่นใหม่; ระบบไม้ไผ่; เศรษฐกิจหมุนเวียน

Abstract

This research aimed to; 1) develop a Network Value Chain model linking bamboo-growing farmer groups with users and entrepreneurs and 2) enhance the platform-driven capacity of Young Smart Farmer groups in promoting a circular economy within the bamboo industry in Lampang Province. The study employed a qualitative research approach involving key informants from Young Smart Farmer groups, entrepreneurs, relevant government officials, educational institutions, and civil society organizations. Data were collected through in-depth interviews and focus group discussions and were analyzed using content analysis based on the research objectives and conceptual framework.

The findings revealed that (1) upgrading the bamboo industry in Lampang Province required a Network Value Chain model to integrate and address fragmented production systems across four key dimensions: upstream raw material standardization; midstream development of networked community enterprises through task distribution and technology adoption to address labor constraints; downstream design innovation to enhance product value; and support mechanisms from government and academic sectors. This integrated approach strengthened the linkage of natural, social, and innovation capital and contributed to a sustainable, value-added local economic ecosystem. (2) Enhancing the platform of Young Smart Farmer groups through the development of a database system based on backward tracing from end products along the supply chain was identified as a key mechanism for transforming the bamboo industry in Lampang Province into a circular economy platform. The transformation integrated four dimensions: data-driven matching of residual resources; upstream restoration through material recirculation into the soil; midstream value-added processing of residual materials through shared machinery centers; and downstream market integration through eco-friendly products targeting B2B markets. This integrated approach transformed waste-related challenges into high-value innovations and supported a sustainable local circular economy.

Keywords: Capacity Development; Young Smart Farmers; Bamboo System; Bio - Circular Green Economy

บทนำ

จากการสำรวจไม้ไผ่ที่พบในประเทศไทยจะพบว่ามีประมาณ 17 สกุล 69 ชนิด และมีทรัพยากรไผ่ในพื้นที่ป่ารวม 27 ชนิดกระจายอยู่ทั่วไปของประเทศ มีการศึกษาไผ่ในเขตภาคเหนือพบ ไผ่ไร่ ไผ่ชางนวล ไผ่บง และไผ่รวกเป็นส่วนใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปในป่าเบญจพรรณ (Thailand Environment Institute, 2021) และยังพบไผ่ข้าวหลาม ไผ่เขี้ยว ไผ่ไล่ล่อ เป็นต้น จากการศึกษาข้อมูลการปลูกไผ่ของประเทศไทย (Land Development Department, 2020) พบว่า พื้นที่ปลูกไผ่เพื่อการค้ากระจายอยู่ทั่วประเทศ 91,746 ไร่ พบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด มีพื้นที่ทั้งหมด 40,364 ไร่ รองลงมา คือ ภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูกไผ่ 21,680 ไร่ ภาคกลางมีพื้นที่ปลูกไผ่ 14,808 ไร่ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ปลูกไผ่ 14,410 ไร่ และภาคใต้ มีพื้นที่ปลูกไผ่น้อยที่สุด 484 ไร่ ขณะที่การสำรวจพื้นที่ในป่าสาธิตอำเภอองาว จังหวัดลำปาง พบไม้ไผ่จำนวน 15 ชนิด โดยมีปริมาณ 136,711,321 ลำ โดยมีไผ่ไผ่ไร่มากที่สุดจำนวน 58,796,004 ลำ รองลงมา ได้แก่ ไผ่ชางนวล ไผ่บง ไผ่รวกและอื่น ๆ อีกทั้งพบว่าในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีโรงงานรวมถึงมีผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่จำนวนมาก เช่น โรงงานผลิต ตะเกียบ ไม้เสียบอาหาร ไม้จิ้มฟัน และกำไล (ladthong, 2004)

จากข้อมูลเบื้องต้นจะเห็นได้ว่าไม้ไผ่เป็นวัตถุดิบและสินค้าที่สำคัญทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ.2550 พบว่ามีการใช้ไผ่ชางนวลเป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มาจากไม้ไผ่ โดยมาจากจังหวัดลำปาง คิดเป็นร้อยละ 61.76 และจังหวัดแพร่ร้อยละ 38.24 ปริมาณการใช้ไผ่ชางนวลเป็นวัตถุดิบในปี พ.ศ.2546-2550 ในจังหวัดลำปางมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ในปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณการใช้ไม้ไผ่ชางนวลจำนวน 6,883,823 กิโลกรัม ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่กันอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมในครัวเรือนไปจนถึงการใช้หน่อและลำเพื่อเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรมขนาดเล็กถึงใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมหน่อไม้กระป๋อง หน่อไม้ดอง อุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษ อุตสาหกรรมตะเกียบ และไม้เสียบอาหาร อุตสาหกรรมกำไล เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ในจังหวัดลำปาง ถือได้ว่ามีจำนวนผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นไม้เสียบอาหาร ตะเกียบ ไม้จิ้มฟันและกำไล ไม้เสียบอาหาร โดยมีการจำหน่ายไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ในจังหวัดลำปางมีการจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้าประจำของตนเอง ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 82.35 และจำหน่ายสินค้าเองร้อยละ 17.65 โดยมีการจำหน่ายไปยังร้านค้าขายปลีก ในจังหวัดลำปางร้อยละ 1.76 จำหน่ายไปยังร้านค้าขายปลีกในต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ลำพูน สุโขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ ขอนแก่น นครศรีธรรมราช สงขลา และตรัง ร้อยละ 15.89 (Namamguna, Suksaoat, and Huamuangkaew, 2009)

ไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นวาระที่สำคัญของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเชื่อมโยงกับแนวคิด BCG จังหวัดลำปาง โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2564 เห็นชอบ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Model) โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นวาระแห่งชาติตั้งแต่ ปี 2564 เป็นต้นไป National Science and Technology Development Agency (2021) ทำให้การออกแบบการทำงานไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปางจึงต้องอาศัยกลไกและพลังใหม่ ๆ ให้เข้ามาทำงานร่วมกันให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยบทบาทและศักยภาพของพลังคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจและเป็นคนลงมือปฏิบัติการพัฒนาระบบการผลิตในมิติต่าง ๆ

เช่นเดียวกันกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือ Young Smart Farmer จังหวัดลำปาง มีองค์ประกอบที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย การทำสายพันธุ์ข้าว การทำธุรกิจขนาดเล็กที่ใช้ระบบ Online Platform หรือแม้กระทั่งกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น Buffalo Bamboo กลุ่มวิสาหกิจไผ่บ้านเมืองมาย ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้งานพัฒนาระดับการขับเคลื่อนการยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นจากฐานทรัพยากรไม้ไผ่ ทว่าจากความสลับซับซ้อนของ “ไม้ไผ่” ทำให้ต้องมีการออกแบบศึกษาโดยทดลองค้นหาปลายทางสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ (Finished product) แล้วไล่เรียงขึ้นไปตามห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) เพื่อเข้ามาทำความเข้าใจบนฐานบริบทความสัมพันธ์ในเชิงสังคมและการเมืองเข้ามาคลุกเคล้ากับมิติเศรษฐกิจของไม้ไผ่ไปด้วย เพื่อจะทำให้เห็นกลไก ภาคีส่วนต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนในการยกระดับการทำงานร่วมกัน จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ และนำไปสู่การยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ
2. เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนกับการเชื่อมโยงระบบไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสมและครอบคลุมในงานศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้กำหนดขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Data Collection) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อทบทวนและเก็บ

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยจากสถาบันวิชาการ ในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานในประเด็นห่วงโซ่อุปทานไม้ไผ่ ห่วงโซ่คุณค่า การเชื่อมโยงกลไกการผลิต งานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยจะได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลก่อนจะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) และชุมชนในพื้นที่ 13 อำเภอ จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกไม้ไผ่และแปรรูปกลุ่มผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งข้อมูลมาจากหน่วยงานที่มีบทบาทในการสนับสนุน เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง สภาเกษตรกรจังหวัดลำปาง รวมถึงใช้วิธีการ snowball sampling และใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสำรวจพื้นที่ (Field Observation) การสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยวิธีการการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups) จะทำให้ได้รับข้อมูลในเชิงลึก ในขณะเดียวกันก็ใช้มุมมองทางสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การบริหารธุรกิจในการวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในระบบห่วงโซ่อุปทานการผลิตร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ศึกษาวิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลผ่านผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนผลักดันการจัดการระบบไม้ไผ่ รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคผู้ประกอบการ เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน และสถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

4.1 การสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยเน้นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยจะใช้แนวทางการเลือกบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีบทบาท (Key Information) ตามรูปแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย (Purposive Sampling) ที่มีความสัมพันธ์กันในระดับท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงในระดับผู้ประกอบการ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1. กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชน กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านและกลุ่มเกษตรกรที่มีต้นทุนในการพัฒนา/ปลูกไม้ไผ่ในพื้นที่ 13 อำเภอ

กลุ่มที่ 2. กลุ่มผู้ประกอบการ ภาคธุรกิจเอกชน เช่น Siam Harvest บริษัทไผ่งามสามัคคี วิสาหกิจไผ่เกื้อกูล กลุ่มวิสาหกิจไผ่เมืองมาย อ.แจ้ห่ม กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ และกลุ่มจักรสาน อำเภองาว เป็นต้น

กลุ่มที่ 3. กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานเกี่ยวข้อง เช่น สภาเกษตรกรจังหวัดลำปาง สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำปาง อุตุสภกรรมจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นต้น

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

กลุ่มที่ 4. บุคลากรในสถาบันการศึกษารวมถึงภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในงานศึกษาไม่ไผ่ เช่น มทร.ธัญบุรี / มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ภาคเหนือ) เครือข่ายป่าชุมชน เป็นต้น

4.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการพิจารณาจากความเกี่ยวข้องของกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันในระดับพื้นที่และในระดับเครือข่าย ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันในการขับเคลื่อนประเด็นจัดการไม้ไผ่และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ภายใต้การทำการกระบวนการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มชาวบ้านในระดับพื้นที่ โดยมีองค์ประกอบของชาวบ้าน กลุ่มต่างๆ ในระดับชุมชนที่เกี่ยวข้องในกรอบประเด็นร่วมกับการขับเคลื่อนกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) ที่จะนำไปสู่การสร้างพื้นที่ในการสนทนาของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ไผ่ กลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับกลุ่มผู้ประกอบการ โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มาพูดคุยและแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างกว้างขวาง

4.3 การศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่คุณค่าไม้ไผ่ เศรษฐกิจหมุนเวียน และการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ จากนั้นดำเนินการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่ 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง โดยทำงานร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการติดตามผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อประเมินการพัฒนาขีดความสามารถและการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่าในระบบไม้ไผ่

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจและการสนทนากลุ่มย่อย จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาระบบไม้ไผ่

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและภาคสนามจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretative Analysis) เพื่อสังเคราะห์ความเชื่อมโยงของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) และบทบาทของเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และอธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบของการผลิต การแปรรูป และการตลาดในบริบทของเศรษฐกิจหมุนเวียน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

เป็นการสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain Model) ของระบบไม้ไผ่ในจังหวัดลำปาง รวมถึงแนวทางการยกระดับแพลตฟอร์มของกลุ่ม

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

เกษตรกรรุ่นใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนเวียน โดยนำเสนอผลการศึกษาในเวทีวิชาการ เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเชิงนโยบายและการปฏิบัติในระดับพื้นที่ต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ

การพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าในพื้นที่จังหวัดลำปาง กรณีไผ่ไผ่ มีนัยยะที่สำคัญ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจบริบทรวมถึงต้นทุนในด้านฐานทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงระบบนิเวศน์วิทยาของไผ่ไผ่ เมื่อพิจารณาการใช้ประโยชน์จากไผ่ไผ่จะเน้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทุกส่วนของไผ่ไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจด้านป่าไม้ชนิดหนึ่งที่ควรปลูก ในปี 2535 มีการจำแนกสภาพป่าจากภาพถ่ายดาวเทียมและการตรวจสอบภาคพื้นดินในพื้นที่ศึกษาเขตภาคเหนือ พบ ไผ่ไร่ ไผ่ชางนวล ไผ่บง และไผ่รวก เป็นส่วนใหญ่ซึ่งขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในป่าเบญจพรรณ จังหวัดเชียงใหม่และลำพูนมีป่าเบญจพรรณที่ไผ่ขึ้นอยู่ จำนวน 5,104,687 ไร่ และ 666,563 ไร่ ไผ่ที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ไผ่ชาง (ลำปาง) หรือไผ่นวล (กาญจนบุรี) ไผ่เลี้ยงหรือไผ่เพ็ก (จันทบุรี) ไผ่หวานหรือไผ่บงหวานไผ่ตงหรือไผ่ตงศรีปราชญ์ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์จากไผ่ไผ่ในจังหวัดลำปาง ถือได้ว่ามีจำนวนผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นไม้เสียบอาหาร ตะเกียบ ไม้จิ้มฟันและก้านธูป ไม้เสียบอาหารมีการจำหน่ายไปยังจังหวัดลำพูน สุโขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์และกรุงเทพฯ ตะเกียบมีการจำหน่ายไปยังจังหวัดลำปาง เชียงใหม่ ขอนแก่น นครศรีธรรมราช สงขลา ตรัง และ กรุงเทพฯ ไม้จิ้มฟันมีการจำหน่ายไปยังตัวเมืองของจังหวัดลำปางเอง รวมไปถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และกรุงเทพฯ และก้านธูปมีการจำหน่ายไปยังกรุงเทพฯ เพียงแห่งเดียว ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากไผ่ไผ่ในจังหวัดลำปางมีการจำหน่ายสินค้าให้กับลูกค้าประจำของตนเองในกรุงเทพฯ ไร่ละ 82.35 และจำหน่ายสินค้าเองไร่ละ 17.65 โดยมีการจำหน่ายไปยังร้านค้าขายปลีกใน จังหวัดลำปางไร่ละ 1.76 จำหน่ายไปยังร้านค้าขายปลีกในต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ ลำพูน สุโขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุตรดิตถ์ ขอนแก่น นครศรีธรรมราช สงขลา และตรัง ไร่ละ 15.89

ขณะเดียวกันการส่งเสริมการตลาด เนื่องจากผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากไผ่ไผ่จังหวัดลำปางมีการส่งสินค้าของตนเองไปจำหน่ายยังลูกค้าประจำที่ทำการซื้อขายสินค้ากันเป็นเวลานาน มีการสั่งซื้อสินค้าในจำนวนและเวลาที่แน่นอน แต่ผู้ผลิตรายที่ทำการจำหน่ายสินค้าด้วยตนเองไปยังร้านค้าปลีกในจังหวัดลำปางมีปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการผลิตและการตลาดของผลิตภัณฑ์จากไผ่ไผ่ สะท้อนออกมาให้เห็นผ่านวัตถุดิบและความไม่สม่ำเสมอของคุณภาพไผ่ไผ่ที่สั่งซื้อมา จากการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากไผ่ไผ่ในจังหวัดลำปางไร่ละ 82.35 ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในฤดูทำนา ช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม และช่วงที่มีงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เพราะแรงงานในโรงงานดังกล่าวนี้เป็นชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงกับโรงงาน เมื่อมีงานประเพณีที่สำคัญในหมู่บ้าน แรงงานในโรงงานก็ขอหยุด

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ทำงาน ทางผู้ประกอบการไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานตามฤดูกาลได้เพราะทางโรงงานต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในหมู่บ้านการประกอบกิจการจึงจะเป็นไปอย่างราบรื่น

จากการเก็บข้อมูลยังพบปัญหาและอุปสรรคด้านการตลาดผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ในจังหวัดลำปาง โดยไม่มีการออกแบบและพัฒนาให้มีรูปแบบหลากหลายทำให้ไม่เป็นที่น่าสนใจ ลูกค้านองไม่เห็นความแตกต่างของตัวผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ไม่มีการออกแบบให้มีความสวยงามเน้นการขายแบบขายส่งจึงมีเพียงการบรรจุใส่กล่องกระดาษลูกฟูก ขายเป็นลัง และบรรจุใส่กระสอบ มีผู้ผลิตที่มีตราหือเป็นของตนเองเพียงร้อยละ 35.29 เท่านั้น ด้วยเงื่อนไขดังกล่าว การออกแบบเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ จึงได้ทำการวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยสามารถออกแบบเครือข่ายการทำงานออกเป็น 4 เครือข่ายย่อยที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้

1. เครือข่ายต้นน้ำ ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการวัตถุดิบ (กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ไผ่และผู้ประกอบการ) ผ่านการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างโรงงานและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ โดยให้ผู้ประกอบการกำหนดมาตรฐานคุณภาพไม้ไผ่ที่ต้องการรับซื้ออย่างชัดเจน และอาจสนับสนุนองค์ความรู้หรือเทคนิคการปลูกให้เกษตรกร เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ ลดปัญหาไม้ไผ่ไม่ได้มาตรฐาน

2. เครือข่ายกลางน้ำ ผ่านการผลิตและแรงงานชุมชน โดยความร่วมมือของผู้ประกอบการ ชุมชน/แรงงานท้องถิ่น เปลี่ยนจากรูปแบบ "นายจ้าง-ลูกจ้าง" เป็น "วิสาหกิจชุมชนเครือข่าย" ผ่านการวางแผนการผลิตล่วงหน้า โดยเร่งกำลังการผลิตและสต็อกสินค้าในช่วงที่แรงงานพร้อม พร้อมทั้งปรับปรุงแบบการจ้างงานให้มีกระจายงานบางส่วน ให้ชาวบ้านนำไปทำที่บ้านในเวลาว่างจากการทำการเกษตร เพื่อให้ชาวบ้านยังมีรายได้ และรักษาสายสัมพันธ์อันดีตามบริบทของสังคมชนบท รวมไปถึงการนำเทคโนโลยีมาช่วย เช่น เครื่องจักรขนาดเล็กหรือเทคโนโลยีหุ่นยนต์มาใช้ในขั้นตอนที่ใช้แรงงานเยอะ เพื่อแก้ไขปัญหาช่วงที่แรงงานขาดแคลน

3. เครือข่ายปลายน้ำ ได้แก่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด โดยเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผ่านการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคโดยตรง อันจะก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่า พัฒนาจากสินค้าขายส่ง (ลัง/กระสอบ) ให้มีดีไซน์ที่หลากหลายขึ้น เช่น ตะเกียบเกรดพรีเมียมสำหรับร้านอาหารญี่ปุ่น , ไม่เสียอาหารแบบมีกิมมิกเพื่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้องผลักดันให้ผู้ประกอบการอีก 64.71% ที่เหลือสร้างแบรนด์ของตนเอง และทำการขยายตลาด โดยเจาะกลุ่มลูกค้าองค์กร (B2B) โดยตรง เช่น เครือข่ายร้านอาหาร โรงแรม หรือช่องทางออนไลน์

4. เครือข่ายบูรณาการและสนับสนุน (Strategic Support Network) โดยหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และสมาคมการค้าในจังหวัดลำปาง ควรเข้ามาเป็นตัวกลาง (Facilitator) ในการเชื่อมโยงข้อมูล สร้างเวทีพบปะระหว่าง "ผู้ปลูก-ผู้ผลิต-ผู้ซื้อ" (Business Matching) รวมถึงสนับสนุนเงินทุนในการออกแบบและจัดหาเครื่องจักร

หากสามารถบริหารจัดการตามรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ในจังหวัดลำปาง ลดต้นทุนจากของเสีย (ได้วัตถุดิบดีขึ้น) ลดความเสี่ยงเรื่องแรงงาน และ เพิ่มรายได้จากการขายสินค้า

ที่มีมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ผ่านแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ของตนเอง ทำให้ห่วงโซ่นี้เติบโตได้อย่างยั่งยืน และเกื้อกูลกันทั้งชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง

การยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) จังหวัดลำปาง ได้นำไปสู่การพัฒนากลไกความร่วมมือ ในการขับเคลื่อนไม้ไผ่ร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคผู้ผลิต ผู้ปลูก (ต้นทาง) ไปถึงระบบตลาด (ปลายทาง) ในระดับท้องถิ่น รวมไปถึงในระดับจังหวัด โดยที่ดึงเอาส่วนต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนกระบวนการผลิต การแปรรูป พัฒนาองค์ความรู้ (กลางทาง) ผ่านกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นเวทีแลกเปลี่ยน วิเคราะห์สถานการณ์การจัดการทรัพยากรและไม้ไผ่ รวมถึงการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าและห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ในแต่ละชนิดกิจกรรม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนโดย การเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปางจากระบบไปสู่ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน ที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าสูงสุดและลดของเสียให้เป็นศูนย์ ถือเป็นหมุดหมายสำคัญในการยกระดับโครงสร้างทางเศรษฐกิจฐานราก โดยมีกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนผ่านการบูรณาการ 4 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต 1) แพลตฟอร์มข้อมูลและการจับคู่ทรัพยากร (Data & Resource Matching Platform) ด้วยการต่อยอดฐานข้อมูลการปลูกไม้ไผ่สู่การจัดทำแผนที่การจัดการของเสีย (Waste Mapping) เพื่อระบุปริมาณและพิกัดของเศษวัสดุเหลือทิ้งจากภาคอุตสาหกรรม นำไปสู่การสร้างระบบเชื่อมโยงทรัพยากรเหลือทิ้งสู่ภาคส่วนที่มีความต้องการใช้ประโยชน์ กลไกนี้มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับเครือข่ายต้นน้ำในมิติของเกษตรกรรมฟื้นฟูหมุนเวียน ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการระบบนิเวศการปลูกและการตัดสางอย่างยั่งยืน

ท้ายที่สุด กระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการยกระดับกิจกรรมเชิงพื้นที่ อาทิ กิจกรรม “ไผ่ในลำปาง ลำปางในเมืองไผ่” ให้เป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคสำหรับการจับคู่ธุรกิจสีเขียว (Green Business Matching) และการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม แพลตฟอร์มดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงแนวทางการบริหารจัดการของเสีย ทว่าเป็นการปรับโครงสร้างเชิงสถาบันที่เปลี่ยนผ่านความเปราะบางเดิมให้กลายเป็นขีดความสามารถทางการแข่งขันใหม่ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบนิเวศทางเศรษฐกิจที่เม็ดเงินหมุนเวียนและกระจายตัวอยู่ภายในชุมชนจังหวัดลำปางได้อย่างยั่งยืน

การดำเนินการพัฒนาแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ไปสู่การพัฒนาแบบธุรกิจท้องถิ่นของกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ (Local Business model) จังหวัดลำปาง ได้มีการรวบรวมระบบข้อมูลของกลุ่มผู้ปลูกไม้ไผ่ในจังหวัดลำปาง ผ่านการทำ Local Mapping ที่สะท้อนภาพรวมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับไม้ไผ่ เพื่อเป็นฐานการทำงาน (Baseline) ที่จะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ในอนาคต

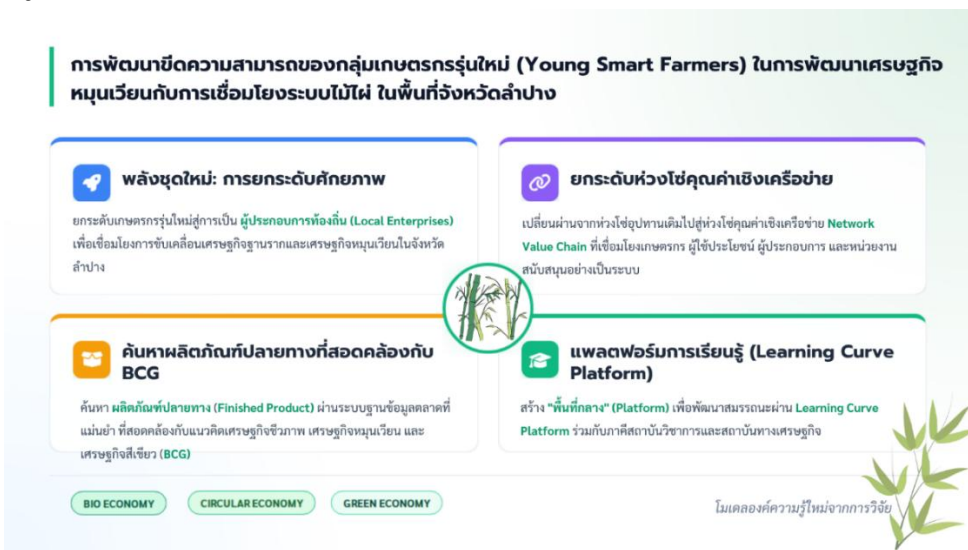
วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)



แผนภาพ แสดงภาพรวมของระบบไฟในพื้นที่จังหวัดลำปางและความเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานชีวภาพจากไม้

ที่มา: โดยคณะผู้วิจัย 2566, จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการจัดการไม้ไผ่ในระดับพื้นที่และจังหวัด
รวมถึงจากการสำรวจกลุ่มผู้ปลูกไม้ไผ่ 13 อำเภอ ในจังหวัดลำปาง ข้อมูล ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2566

องค์ความรู้ใหม่



แผนภาพ แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmers) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนกับการเชื่อมโยงระบบไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนว่า พลังชุดใหม่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนกับการเชื่อมโยงระบบไม้ไผ่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต้องเชื่อมโยงกับกลไกคนรุ่นใหม่ กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งเกษตรกรรุ่นเก่าผ่านการเรียนรู้การผลิตไผ่ให้ได้คุณภาพ รวมทั้งเชื่อมโยงแรงงานในพื้นที่ผ่านการกระจายงานบางส่วน (Sub-contract)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ให้นำไปทำที่บ้านในเวลาว่างจากการทำงาน เพื่อให้เกิดรายได้และรักษาสายสัมพันธ์อันดีตามบริบทของสังคมชนบท โดยนัยยะที่สำคัญคือการยกระดับศักยภาพของกลุ่มเหล่านั้นให้กลายเป็นพลังของการเป็นผู้ประกอบการท้องถิ่น (Local Enterprises) เพื่อให้เกิดเชื่อมโยงเศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจหมุนเวียน ขณะที่การศึกษาระบบนี้ ต้องอาศัยระบบฐานข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับกลไกตลาด โดยต้องค้นหาผลิตภัณฑ์ปลายทาง หรือที่เรียกว่า Finished Product ของไม้ไผ่

องค์ความรู้สำคัญคือ การยกระดับการจัดการไม้ไผ่จากห่วงโซ่อุปทานแบบเดิมไปสู่ ห่วงโซ่คุณค่าเชิงเครือข่าย (Network Value Chain) ที่เชื่อมโยงเกษตรกร ผู้ใช้ประโยชน์ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานสนับสนุน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการหมุนเวียนเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG) โดยจะต้องสร้างให้เกิด “พื้นที่กลาง” (หรือที่อาจเรียกว่า Platform พื้นที่ปฏิบัติการของความรู้ของคนรุ่นใหม่) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่และเก่า ได้เข้ามามีพื้นที่ในการเรียนรู้ เพิ่มสมรรถนะของการทำงาน โดยต้องอาศัยแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะ Learning Process และอาศัยพลังของภาคีทางสถาบันวิชาการ สถาบันทางเศรษฐกิจ เข้ามายกระดับกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็น Learning Curve Platform

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ

การเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไม้ไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ ต้องมีการเชื่อมโยงหรือความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder and User Engagement) โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนที่สำคัญได้แก่

1. ส่วนราชการในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัด สภาเกษตรกรจังหวัดลำปาง สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานป่าไม้ที่ 3 สำนักงานป่าอนุรักษ์ที่ 13 รวมถึงสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ภาคเหนือ (พอช.) โดยหน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานและสามารถนำเอางานวิจัยดังกล่าวไปวางแผนการทำงานรวมถึงการพัฒนาโครงการ งบประมาณได้อย่างเป็นระบบ

ส่วนที่ 2. ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทท่าตะเกียบ ในพื้นที่อำเภอขาว จังหวัดลำปาง โรงไฟฟ้าชีวมวลแม่เกาะโรงไฟฟ้าชีวมวล อำเภอลี้ ในฐานะที่เป็น Demand side และ Supply side จะได้ช่องทางการขับเคลื่อนธุรกิจของการพัฒนาไม้ไผ่

ส่วนที่ 3. ภาคประชาสังคม สมัชชาสุขภาพ เครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำปาง คณะกรรมการป่าชุมชนจังหวัดลำปาง เครือข่ายสวัสดิการและสภาองค์กรชุมชน เป็นหน่วยงานร่วมขับเคลื่อนและสามารถเอาผลการวิจัยไปพัฒนารูปแบบการจัดการในระดับพื้นที่ของเครือข่ายได้ และจะนำไปสู่การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ต่อไป

ส่วนที่ 4. ชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะสามารถตั้งแผนงานงบประมาณรวมถึงการสนับสนุนบุคลากรในการทำงานในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะเดียวกันในเชิงรูปธรรม การเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ และพบว่าใน 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง มีการใช้ประโยชน์จากไผ่ที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายประการ เช่น การทำที่พักออาศัย อุปกรณ์ทำมาหากิน ทำแคร่ ม้านั่ง ทำแนวรั้ว โรงเรียนต่าง ๆ รวมถึงการนำหน่อไม้มาทำอาหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไผ่ที่อยู่ตามธรรมชาติในป่า และมีบางส่วนที่ปลูกตามหัวไร่ปลายนาเพื่อเป็นแนวกันชนเขตแดนหรือป้องกันตลิ่งพัง

ในปัจจุบันเริ่มมีเกษตรกรปลูกไผ่เพื่อเป็นอาชีพเสริมมากขึ้นเนื่องจากไผ่ไผ่เป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้นในพื้นที่ของจังหวัดลำปางจึงมีทั้งเกษตรกรผู้ปลูกไผ่และแหล่งรับซื้อไผ่เพิ่มขึ้น ดังเช่นตำบลต่าง ๆ ในอำเภองาว โดยจะเห็นได้จากมีโรงงานไม้เลียบลูกชิ้น จำนวน 3 แห่ง ในตำบลบ้านร้อง, โรงงานตะเกียบ 4 แห่ง ในตำบลบ้านอ้อน และตำบลปงเตา, โรงงานชีวมวลร่วมทุนไทย – ญี่ปุ่น ตั้งอยู่ 1 แห่งในตำบลหลวงเหนือ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแปรรูปไผ่ไผ่บ้านสบปอน กลุ่มจักสานผู้สูงอายุ ม.3 ต.บ้านอ้อน และกลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์ทำแคร่ไม้ไผ่ส่งออกเยอรมัน (ช่วงสถานการณ์โควิดไม่สามารถส่งออกได้) มีผู้ปลูกไผ่ในพื้นที่อำเภองาวมีจำนวนสมาชิก 52 คน กลุ่มที่มีเอกสารสิทธิ์ (นส.3.) 200 ไร่ อยู่พื้นที่ ส.ป.ก.4-01 จำนวน 1,000 ไร่ Namanguna, Suksaoat, and Huamuangkaew (2009) การใช้ประโยชน์จากไผ่ในพื้นที่ที่มีการปลูกไผ่เพื่อขายหน่อ การปลูกไผ่เพื่อขายลำ และรับซื้อหน่อไม้ไร่จากป่า ชนิดพันธุ์ไผ่ที่ปลูกในพื้นที่ได้แก่ ไผ่รวก ไผ่ชางหม่น ชางนวล ไผ่บงหวาน ไผ่เปาะ ตลาดที่เป็นแหล่งรับซื้อไผ่จากพื้นที่ เช่น โรงงานตะเกียบ และโรงงานไม้เลียบลูกชิ้น โรงงานชีวมวลร่วมทุนไทย – ญี่ปุ่น กลุ่มแปรรูปไผ่ไผ่, กลุ่มจักสาน, กลุ่มทำเฟอร์นิเจอร์ (แคร่) ผู้รับซื้อไผ่รวก/ไผ่ชางสำหรับทำไม้ค้ำยันสวนส้ม (ส่ง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่) บ้านแม่แป้น ต.นาแก และผู้รับซื้อบ้านแม่กวัก ต.บ้านอ้อน แม่อำพันบ้านหัวทุ่ง ต.แม่ตึบ รับซื้อลำไผ่ชางหม่น/ชางนวล/ไผ่รวก ต.บ้านหวดรับซื้อไผ่ไผ่ท่อน เป็นต้น

ดังนั้นจากวิเคราะห์การเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ประกอบการ จะพบว่ากระบวนการเรียนรู้ในการเชื่อมโยงการทำงานกับกลไกภาคีต่าง ๆ ที่มีระบบข้อมูลเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างปฏิบัติการเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวได้นำไปสู่การสะท้อนนัยยะที่สำคัญของระบบฐานข้อมูลที่มีฐานะเป็น Baseline Approach ที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่ กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ (User) กลุ่มผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ในพื้นที่จังหวัดลำปางนั้น จะต้องอาศัยการเติมเต็มพลังจากภาคี ภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อจะทำให้เกิดการยกระดับไปสู่การพัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Panyapong et al. (2024) ที่กล่าวว่า การมีเครือข่ายเข้มแข็งมีความสำคัญมากเพราะบ่งชี้ถึงการมีศักยภาพ เนื่องจากการมีเครือข่ายเป็นการสนับสนุนการทำงานร่วมกัน หากเครือข่ายใดที่มีความเข้มแข็งมากความสำเร็จย่อมเกิดกับเครือข่ายนั้น และยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ Sukkasem et al. (2025) ที่ศึกษาการพัฒนาเกษตรกรยุคใหม่ เพื่อยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

การเกษตรในเขตพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพบว่า การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ที่มีศักยภาพและยั่งยืน ซึ่งทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเติบโตและพัฒนา โดยเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และชุมชนเข้าด้วยกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนและช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง

การยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง สะท้อนให้เห็นการสร้างระบบข้อมูล ซึ่งสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของไม้เป็นอย่างมากเพราะในอดีตมีการศึกษาและมีข้อมูลที่เป็นต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของไม้อย่างต่อเนื่องแต่ขาดการจัดเก็บและการวิเคราะห์ที่เป็นระบบส่งผลให้การพัฒนาระบบเศรษฐกิจไม้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับการศึกษาของ Chansiri (2020) ที่กล่าวว่า การพัฒนาระบบคลังความรู้ด้านการเกษตรสำหรับเกษตรกรเพาะปลูกพืชสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้สื่อและเทคโนโลยีนี้ไปใช้สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการรวบรวมชนิดพันธุ์และความหลากหลายของไม้ที่เกษตรกรทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปางปลูกมีมากถึง 33 ชนิดพันธุ์ โดยชนิดพันธุ์ที่เกษตรกรปลูกมากเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ ไผ่รวกดำ, รวกแดง คิดเป็นร้อยละ 33.74 รองลงมาคือ ไผ่ชางหม่น ไผ่ชางนวล ร้อยละ 29.08 ไผ่กิมซุงร้อยละ 9.20 ไผ่บงหวาน บงกาย ร้อยละ 7.14 และ ไผ่ชนิดต่างๆ อาทิ ไผ่ตง ไผ่หวาน ไผ่ไร่ ไผ่หก ไผ่เหียะ ไผ่ข้าวหลาม ไผ่เปราะ ไผ่บงหวานเพชรน้ำผึ้ง ไผ่ยักษ์น่าน ไผ่โปก ไผ่เลี้ยง ไผ่เก้าดาว เป็นต้นคิดเป็นร้อยละ 20.75 Iadthong (2004) โดยไม้แต่ละชนิดมีลักษณะเด่นหรือคุณสมบัติเฉพาะที่แตกต่างกัน และเป็นเหตุผลหรือแรงจูงใจหนึ่งที่เกษตรกรเลือกและตัดสินใจปลูกในที่ดินทำกินของตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวทางกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดลำปาง และผู้วิจัยได้ร่วมกับกลุ่มผู้ปลูกไม้และผู้ประกอบการ ได้ร่วมกับวิเคราะห์และสรุปแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ขึ้นมา โดยใช้ปลายทางของผลิตภัณฑ์เป็นตัวตั้งและไล่ทวนทิศทาง (Backward Design) ของห่วงโซ่คุณค่าไม้ ใน 2 ชนิดพันธุ์ที่ได้รับความนิยมในการปลูกมากที่สุดคือ 1. ไม้ไผ่ชางหม่น และ 2. ไม้ไผ่รวก นำไปสู่ การยกระดับอุตสาหกรรมไม้จังหวัดลำปางสู่ "แพลตฟอร์มเศรษฐกิจหมุนเวียน" (Circular Economy Platform) ที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนผ่านระบบการผลิตแบบเส้นตรงสู่ระบบไร้ของเสีย (Zero Waste) ผ่านการบูรณาการ 4 องค์ประกอบ จากระบบฐานข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงห่วงโซ่คุณค่าของไม้อันจะนำไปสู่ “อำนาจ” ของการสร้างพื้นที่เจรจา พื้นที่การต่อรองให้คุณค่าสร้างความหมายใหม่ของระบบการบริหารและการออกแบบการทำงานในลักษณะหนุนเสริมพลังของกันและกัน รวมถึงการพัฒนาบูรณาการของการพัฒนาระบบการผลิต เศรษฐกิจ ที่พยายามเชื่อมกับภาคีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ซึ่งการยกฐานะความรู้ของปฏิบัติการนี้ได้ทำทนายตนเองไปสู่การยกระดับการทำงานในฐานะของผู้ประกอบการท้องถิ่น (Local Enterprise) ที่มีโลกทัศน์กว้างไกลที่จะ

สามารถเชื่อมยึดกับท้องถิ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (Chaitonthuak and Phosing, 2021) ที่กล่าวว่าผลิตภัณฑ์การเกษตรสมัยใหม่จะต้องพัฒนาให้มาอยู่ในรูปแบบนวัตกรรมตลาด หรือในรูปแบบของดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังเป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม

สรุป

จากผลการวิจัย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การยกระดับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไม้ในจังหวัดลำปางจำเป็นต้องก้าวข้าม "กับดักสินค้าโภคภัณฑ์ขั้นปฐมภูมิ" ซึ่งเป็นผลจากความเปราะบางของฐานทรัพยากร ความขัดแย้งระหว่างระบบการผลิตอุตสาหกรรมกับวิถีเกษตรกรรมดั้งเดิม และภาวะชะงักงันทางนวัตกรรม โดยอาศัยการปรับรีโอเชิงระบบผ่าน "โมเดลเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า" (Network Value Chain) ที่บูรณาการความร่วมมือ 4 มิติ ได้แก่ การทำข้อตกลงเชิงทรัพยากรต้นน้ำเพื่อกำหนดมาตรฐานวัตถุดิบ การปรับโครงสร้างกลางน้ำสู่การเป็น "วิสาหกิจชุมชนเครือข่าย" ที่ใช้การจ้างงานแบบกระจายศูนย์ควบคู่กับเทคโนโลยีเพื่อบรรเทาปัญหาแรงงานและประสานรอยต่อทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้นวัตกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยการออกแบบในระดับปลายน้ำเพื่อยกระดับสินค้าสู่ตลาดเฉพาะกลุ่มและลูกค้าองค์กร (B2B) และการมีกลไกสนับสนุนจากภาครัฐและวิชาการในฐานะผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งการบูรณาการดังกล่าวจะช่วยถักทอทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม และนวัตกรรมเชิงพาณิชย์เข้าด้วยกัน เพื่อเปลี่ยนผ่านห่วงโซ่อุปทานแบบแยกส่วนสู่ระบบนิเวศเศรษฐกิจฐานรากที่สร้างมูลค่าเพิ่มและเกื้อกูลชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระบบฐานข้อมูลมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยความสลับซับซ้อนของความเป็นไม้ ทำให้ผู้ศึกษาและทีมเกษตรกรรุ่นใหม่ต้องเริ่มศึกษาโดยทดลองค้นหา ปลายทางสุดท้ายของผลิตภัณฑ์ (Finished product) เข้ามาทดลองศึกษาแล้วไล่เรียงขึ้นไปตามห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) ทว่าการทำรายละเอียดดังกล่าวนั้น การยกระดับอุตสาหกรรมไม้จังหวัดลำปางสู่ "แพลตฟอร์มเศรษฐกิจหมุนเวียน" (Circular Economy Platform) ที่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนผ่านระบบการผลิตแบบเส้นตรงสู่ระบบลดของเสีย ผ่านการบูรณาการ 4 องค์ประกอบหลักอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) การใช้ฐานข้อมูลเพื่อจับคู่ทรัพยากรเหลือทิ้งทางอุตสาหกรรม (Industrial Symbiosis) 2) การจัดการต้นน้ำด้วยเกษตรกรรมฟื้นฟูที่หมุนเวียนวัสดุกลับคืนสู่ดินเพื่อลดต้นทุน 3) การพัฒนาปลายน้ำผ่านการแปรรูปเพิ่มมูลค่าจากเศษวัสดุ ควบคู่กับการใช้ศูนย์รวมเครื่องจักรกลาง (Makerspace) และ 4) การเชื่อมโยงปลายน้ำด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์ย่อยสลายได้และการรुकตลาดสีเขียวกลุ่มองค์กร (B2B) โดยมีกลไกสำคัญคือการยกระดับกิจกรรมท้องถิ่นให้เป็นเวทีเจรจาธุรกิจระดับโลก ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยพลิกจุดอ่อนด้านการจัดการของเสียให้เป็นนวัตกรรมมูลค่าสูง สร้างระบบนิเวศทางเศรษฐกิจที่เกื้อกูลและหมุนเวียนรายได้ภายในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

บทเรียนการขับเคลื่อนของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young smart farmer) จังหวัดลำปาง ได้พยายามสร้างความหมายและยกระดับสถานะของการทำงานที่ไม่ยึดติดกับที่มาของการจัดตั้งจากภาครัฐ หากทว่าคนกลุ่มนี้ได้พยายามสร้างความหมายใหม่ของระบบการบริหารและการออกแบบการทำงานในลักษณะหนุนเสริมพลังของกันและกัน รวมถึงการพัฒนาบูรณธรรมของการพัฒนาระบบการผลิต เศรษฐกิจ ที่พยายามเชื่อมกับภาคีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับต้นทาง กลางทาง และปลายทาง

ดังนั้นเองเพื่อให้เกิดการยกระดับศักยภาพของคนรุ่นใหม่ให้เกิดพลังของการทำงานอย่างต่อเนื่อง จึงต้องอาศัยการพัฒนาทักษะผ่านกระบวนการยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบในท้องถิ่น (Local Entrepreneur) โดยต้องอาศัยกระบวนการวิเคราะห์ Supply Chain ไปสู่ Value Chain โดยการวิเคราะห์ Supply chain ของสินค้ารวมถึงผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องภายใต้ระบบไม่ไผ่ รวมไปถึงการยึดโยงกับต้นทุนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนด้านทรัพยากร องค์ความรู้ภูมิปัญญา เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดที่จะทำให้เกิดการหมุนเวียนของเศรษฐกิจบนฐานทรัพยากรชีวภาพที่จะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพ รวมถึงเศรษฐกิจชุดใหม่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ากระบวนการเรียนรู้ในการเชื่อมโยงการทำงานกับกลไกภาคีต่าง ๆ ที่มีระบบข้อมูลเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างปฏิบัติการเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวได้นำไปสู่การสะท้อนนัยยะที่สำคัญของระบบฐานข้อมูลที่มีฐานะเป็น Baseline Approach ที่จะนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายห่วงโซ่คุณค่า (Network Value Chain) ระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกไผ่กับกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ (User) กลุ่มผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้

1.1. กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) หรือหน่วยงานระดับจังหวัด ควรนำข้อมูลแผนที่เครือข่าย (Local Mapping) และฐานข้อมูลที่รวบรวมไว้ ไปใช้เป็นเครื่องมือหลักในการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงตลาด (Matching) อย่างต่อเนื่อง เพื่อจับคู่ความต้องการระหว่างผู้ปลูกไผ่ (ต้นทาง) ผู้แปรรูป (กลางทาง) และผู้ซื้อ (ปลายทาง)

1.2. จากผลการศึกษาผู้ประกอบการควรนำข้อมูลเชิงสังคมนี้ไปปรับแผนการผลิต (Production Plan) เช่น การเร่งสต็อกสินค้าในช่วงที่แรงงานพร้อม การแบ่งปันแรงงานในลักษณะเครือข่าย หรือการทำข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (Contract Farming) กับกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

1.3. จากผลการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์ไม่ไผ่ยังมีข้อจำกัดเรื่องการออกแบบ บรรจุภัณฑ์ และการขาดตราสินค้า ผู้ประกอบการและหน่วยงานส่งเสริมภาครัฐควรนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการจัดอบรมหรือให้คำปรึกษาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดึงดูดใจ

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2569)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการยกระดับการขับเคลื่อนแพลตฟอร์มของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของระบบไม้ไผ่ จังหวัดลำปาง สะท้อนให้เห็นพลังความร่วมมือ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของไม้ไผ่เป็นอย่างมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้

2.1. การเชื่อมโยงความร่วมมือ โดยอาศัยกระบวนการทำงานผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและอันประกอบด้วย ส่วนราชการในพื้นที่ ในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนการทำงานและนำไปวางแผนการทำงานรวมถึงการพัฒนาโครงการ งบประมาณได้อย่างเป็นระบบ ภาคเอกชน ในการหาช่องทางการขับเคลื่อนธุรกิจของการพัฒนาไม้ไผ่ สถาบันการศึกษา ในฐานะสถาบันที่มีองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนการจัดการไม้ไผ่ ภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนพัฒนารูปแบบการจัดการในระดับพื้นที่ของเครือข่ายได้และชุมชน ในการแผนงานงบประมาณรวมถึงการสนับสนุนบุคลากรในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบธุรกิจท้องถิ่นเชิงเศรษฐกิจหมุนเวียนแบบครบวงจร (Circular Economy Business Model) เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้สร้างฐานข้อมูล (Baseline) ไว้แล้ว การวิจัยครั้งต่อไปควรต่อยอดโดยเน้นการสร้างโมเดลธุรกิจที่นำเศษวัสดุเหลือทิ้งจากกระบวนการแปรรูปไม้ไผ่มาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างแท้จริง

2.2. การวิจัยและพัฒนา (R&D) นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาแรงงาน ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงวิศวกรรมหรือการจัดการเทคโนโลยี เพื่อออกแบบและพัฒนาเครื่องจักรขนาดเล็กหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน (Appropriate Technology) เข้ามาช่วยทุ่นแรงในกระบวนการผลิต ซึ่งจะตอบโจทย์ปัญหาการขาดแคลนแรงงานตามฤดูกาลในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

2.3. การศึกษาแนวทางการเจาะตลาดใหม่และการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าสู่ระดับสากล งานวิจัยต่อไปควรเพิ่มเติมการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) หรือตลาดต่างประเทศ เพื่อนำร่องพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่จากจังหวัดลำปางให้ได้มาตรฐานสากล

References

- Chaitonthuak, B., & Phosing, P. (2021) The Use of Innovative Social Platforms in Thailand. *Journal of Local Governance and Innovation*, 5(3). 117-130.
- Chansiri, N. (2020). The development of knowledge bank system for Agricultural. *Journal of Research and Development, Valaya Alongkorn University under the Royal Patronage*, 15(1). 87-97.
- Iadthong, S. (2004). *Quantity and utilization of Dendrocalamus strictus (Roxb.) Nees in Ngao District, Lamphang Province*. (Master's thesis). Kasetsart University. Bangkok.

- Land Development Department. (2020). The proportion of bamboo cultivation area in different regions of Thailand. Retrieved November 15, 2024, from http://www1.ddd.go.th/WEB_OLP/report_research_NE.html.
- Namamguna, C., Suksaoat, S., & Huamuangkaew, W. (2009). Production and marketing of bamboo products in Lampang Province. *Thai Journal of Forestry*, 28(2), 39–47.
- National Science and Technology Development Agency. (2021). *Agricultural development using the BCG Model*. Retrieved November 21, 2024, from <https://www.bcg.in.th>.
- Panyapong, S. et al. (2024). The create a network of cooperation and strengthen modern farmers using the principles sustainable agriculture after the outbreak of coronavirus disease 2019. COVID-19 pandemic. *Academic MCU Buriram journal*, 9(2), 1-14.
- Sukkasem, K. et al. (2025). Development of modern farmers to raise the level of being an agricultural business entrepreneurs in the area of Surat Thani Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 12(7), 327-341.
- Thailand Environment Institute. (2021). *Annual Report 2021*. Nonthaburi: Thailand Environment Institute.